

SUSAN SELLERS

Vanessa & Virginia

Roman over de zussen Vanessa Bell en Virginia Woolf

Vertaald uit het Engels door Lucie van Rooijen

uitgeverij
ORLANDO

© 2009 Susan Sellers

Oorspronkelijke titel *Vanessa & Virginia*

Oorspronkelijke uitgever Two Ravens Press

© 2009/2023 herziene Nederlandse vertaling Uitgeverij

Orlando bv, Amsterdam en Lucie van Rooijen

Omslagontwerp Mariska Cock

Omslagbeelden Vanessa Bell en Virginia Woolf George C.

Beresford (1864-1938)

© Foto auteur Brian Golden

Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 978 90 832551 0 1

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

I

Ik lig op mijn rug in het gras. Thoby ligt naast me, met zijn warme zij stevig tegen de mijne gedrukt. Ik heb mijn ogen open en kijk naar de wolken, waarin ik reuzen, kastelen, mythische gevleugelde wezens ontwaar, die elkaar achternazitten door het hemelgewelf. Er kriebelt iets lichts op mijn wang. Ik hijs me op een elleboog en pak de grashalm in Thoby's hand. Hij rolt abrupt van me weg en al snel liggen we te stoeien en te giechelen tot ik nauwelijks meer weet welke maaierende armen en benen van Thoby zijn en welke van mij. Als we eindelijk ophouden, ligt Thoby's gezicht op mijn borst. Ik voel zijn hoofd in mijn ribben drukken. Zijn haar kleurt goud in het zonlicht, en als ik omhoogkijk, zie ik het vlammeende wit van een engel. Ik sla mijn arm om Thoby's hals. Voor het eerst van mijn leven weet ik wat gelukzaligheid is.

En dan ineens een schaduw. Mijn engel verdwijnt. Ik herken jouw slangengroene ogen. Je wilt tussen ons in komen liggen, en als ik je wegduw, spring je op en fluister je iets in Thoby's oor. Hij tilt zijn hoofd op en kijkt je aan. Aan zijn blik zie ik dat je woorden hem hebben gegrepen. Ik weet dat je hem zult weglukken met een van je roekeloze plannen. Ik rol me om en duw mijn gezicht in het gras. De halmen prikken in mijn oogleden en ik concentreer me op dat scherpe gevoel. Als ik me weer omrol, zijn jullie verdwenen. Ik ga rechtop zitten en zie Thoby vervaarlijk op de tuinmuur balanceren. Hij grijpt zich vast aan de takken boven

zijn hoofd om zijn evenwicht te bewaren. Ik hoor hem een kreet van angst en overmoed slaken. Ik wil tegen hem roepen dat hij met mij in het gras moet komen spelen. Dan zie ik dat je Thoby's been vastpakt en jezelf naast hem hijst. Je wankelt even voor je je evenwicht vindt. Ik weet dat je je nu naar mij zult omdraaien en triomfantelijk naar me zult zwaaien. Ik ga weer in het gras liggen en veins onverschilligheid. Voor geen goud wil ik je mijn tranen laten zien.

Ik maak mijn ogen los van het papier en kijk uit het raam. Zonlicht glinstert bevend op het glas. Terwijl ik zit te schrijven, meen ik even je gezicht te zien, jong en met een ondeugende grijns. Dan verdwijnt het licht en staar ik naar het lege venster. Mijn herinneringen vormen net zo'n kluwen als de lapjes stof en klosjes garen in moeders naaimand, die ik zo graag omkeerde op de grond in de kinderkamer. Ik leg de stukken gekleurd lint, de verdwaalde knopen bij elkaar en duik op een driehoekig stukje paars kant.

Moeder. Als een vorstin komt ze de kinderkamer binnen. Wij, haar manschappen, springen in de houding voor inspectie, wachten nerveus onze beurt af. Haar haar, met een middenscheiding, zit in een netje samengebonden in de nek. Ze draagt een zwarte jurk die ritselt als bladeren terwijl ze door de kamer loopt om de vochtige kleren van het haardscherm te pakken en rondslingerende puzzelstukjes weer in de doos te vegen. Haar beringde vingers dansen wanneer ze tegen de kinderbeisjes praat. Ik leer de vragen die ze hun stelt uit mijn hoofd. Straks ga ik mijn poppen

op een rijtje zetten en ze op haar heldere, welluidende toon uithoren over wonderolie en het verstelwerk. Ik oefen mijn houding, met geheven hoofd en kaarsrechte rug, tot het voelt alsof mijn schouders in een mangel zitten. Eindelijk neemt moeder plaats in de stoel bij het vuur en roept ze ons bij zich.

Thoby mag altijd als eerste. Ik kijk hoe hij in de kromming van moeders arm wordt getrokken en doe mijn ogen dicht om me voor te stellen hoe zijdezacht haar japon aanvoelt, hoe ze geurt naar lavendel en eau de nil. Als ik mijn ogen opendoe, strelen haar vingers zijn haar. Ik vraag me niet af waarom Thoby altijd als eerste aan de beurt is, of waarom Adrian, als die geboren is, na Thoby komt. Ergens weet ik dat het zo hoort en dat ik hier niets over te zeggen heb. Maar als Thoby met een kus wordt losgelaten en moeder haar hand naar jou uitstrekt, heb ik het gevoel dat er een belofte wordt verbroken. Mijn maag krimpt ineen en het bloed schiet naar mijn wangen van verontwaardiging. Ik ben de oudste. Ik hoor vóór jou te komen. Zodra moeder je op haar knie zet, reiken je mollige knuistjes naar het lint om haar hals. Wanneer je haar afkeurende blik ziet, buig je voorover en geef je haar een kus. Haar glimlach is als zonneschijn op een winterse namiddag. Schijnbaar een eeuwigheid mag je in haar armen blijven. Je handjes klappen in de maat op een rijmpje en als moeder je een compliment geeft, vraag ik me af wat er zou gebeuren als er een vonk uit de haard op jouw jurkje terecht zou komen. Ik stel me voor hoe je kleren vlam vatten en je rode haar in lichterslaai staat, en hoe moeder mij ontzet tegen zich aan drukt.

Er wordt geklopt. Ellen, licht buiten adem van het traplopen, reikt een kaartje aan op een blaadje. Met een zucht pakt moeder het op. Als ze het gelezen heeft, legt ze het terug en zegt tegen Ellen dat ze mee naar beneden komt. Ze tilt jou van haar schoot en met een laatste instructie aan de kindermisjes loopt ze achter Ellen aan de gang op.

Ik kijk haar na. Jij kruipt naar me toe en steekt je hand uit naar de gesp op mijn schoen. Vliegensvlug trek ik mijn voet weg en zet mijn zool op jouw hand. Je gejammer geeft uiting aan wat ik voel. Pas als ik tot vijf heb geteld, til ik mijn voet weer op. Dan buig ik voorover, til je op en draag je naar de stoel waar moeder zo-even nog zat. Ik neem je op schoot en wieg je heen en weer tot het zachte lied van je ademhaling me laat weten dat je slaapt.

Mijn halfzus Stella is de eerste die me een krijtje in de hand drukt. We zijn op dezelfde dag jarig. Ik graaf in haar zak en haal het pakje tevoorschijn waarvan ik weet dat het erin zit. Het is gewikkeld in bruin papier, dat ritselt als ik het om en om draai in mijn handen. Er zitten zes stompe staafjes kleur in. Stella pakt een lei die ze onder haar arm verborgen heeft gehouden en tekent er iets op. Verwonderd zie ik een golvende lijn ontstaan, en ik neem het krijtje van haar over om het zelf te proberen. De hele ochtend ga ik op in deze nieuwe bezigheid. Hoewel ik er niet handig in ben, ga ik door tot de hele lei vol is. Ik vind het betoverend om te zien hoe de strepen die ik maak elkaar kruisen en samenkomen, zodat er piepkleine driehoeken, ruiten, rechthoeken tussen de lijnen ontstaan. Als ik klaar ben, leun ik achterover om het resultaat te bekijken. Ik heb het saaie zwart van de lei omgetoverd in een regenboog van kleuren, een hagelbui van vormen die voor mijn ogen opspatten. Ik ben zo blij met wat ik heb gemaakt dat ik de lei verstop. Ik wil mijn ontdekking met niemand delen.

We staan op de gang, aangekleed en klaar voor onze wandeling. Op ons verzoek tilt Ellen ons op de stoel bij de spiegel zodat we

onzelf kunnen bekijken. Onze gezichten zijn net niet elkaars evenbeeld, alsof de schilder heeft geprobeerd dezelfde persoon vanuit verschillende hoeken vast te leggen. Jouw gezicht is knapper dan het mijne, met fijnere trekken, je ogen een draaikolk van rondschietende lichtjes. Met jou als natuurlijke bondgenoot treed ik de wereld tegemoet. Ik vind het heerlijk om jou te zien kijken hoe ik dingen voor elkaar krijg die jij nog niet machtig bent. Ik zie nog niet in dat jouw ontzag wordt overschaduwed door frustratie, door je verlangen me in te halen en voorbij te streven.

‘Van wie houd je het meest, van vader of van moeder?’ Je vraag komt zomaar uit de lucht vallen. Ik laat de kan met warm water boven het bad hangen en kijk je aan. Je zit geknield op de badmat, je huid glanst en je bent rozig van de stoom. De punten van je haar zijn nat en je hebt een handdoek om je schouders gewikkeld. Je boude vraag overrompelt me. Langzaam laat ik het water uit de kan in het bad lopen.

‘Van moeder.’ Ik leun achterover in het warme water.

Je denkt na over mijn antwoord, knijpt het vocht uit je haar. ‘Ik van vader.’

‘Van vader?’ Vlug ga ik rechtop zitten. ‘Hoe kun je nou het meest van vader houden? Die vindt nooit iets goed genoeg.’

‘Hij is tenminste niet vaag.’ Plotseling draai je je om en kijk je me recht aan. Ik merk dat je plezier hebt in deze discussie.

‘Maar moeder is zo...’ Ik zoek naar het juiste woord. Ik denk aan de sierlijke lijn van haar hals als ze een kamer binnenkomt, hoe de sfeer verandert als zij plaatsneemt aan tafel.

‘Zo wat?’ Je daagt me nu uit met je blik.

‘Zo mooi.’ Ik zeg het woord zachtjes.

‘Wat heb je daar nou aan?’ Je doet geen enkele poging je minachting te verbergen. ‘Moeder weet lang niet zo veel als vader, ze leest niet zo veel als hij. Als vader ergens aan begint, weet je tenminste dat hij niet wordt weggeroepen.’

Ik wil de bal terugkaatsen, weerwoord bieden, protesteren dat vader zo egocentrisch is. Ik wil duidelijk maken hoe goed moeder is, haar niet-aflatende plichtsbefes prijzen, haar vermogen om orde te scheppen in de chaos. Maar ik staar zwijgend naar het water. Vanuit mijn ooghoeken kan ik zien dat je lacht.

‘Nou, dan hoeven we er tenminste geen ruzie over te maken van wie we houden.’ Nu je zeker bent van je overwinning is je toon verzoenend. Ik stap uit bad en wikkel me in een handdoek. Zoals wel vaker houd ik een akelig gevoel over aan onze woordenwisseling. Ik druk mijn voorhoofd tegen het vensterglas en kijk naar de takken van de bomen, die grillige patronen vormen tegen de lucht. Ik houd er niet van om onze gevoelens zo uit te spitten, moeders goede en vaders slechte eigenschappen tegen elkaar af te wegen alsof het antwoord op ons leven simpelweg een kwestie is van optellen en aftrekken. Niet voor het eerst houd ik mijn hart vast als ik me afvraag waar jouw slimheid je zal brengen.

Ik wil de sfeer van die tijd schetsen. Vaders dwingende aanwezigheid, dat we hem telkens heen en weer hoorden lopen in de studeerkamer boven ons, zijn luidruchtige, aanhoudende gebrom. Moeder die aan haar bureautje zat te schrijven, verstrooid en ongrijpbaar. Ik kan het voor me zien alsof het een schilderij is. De kleuren zijn donker – zwart, grijs, roestbruin, bordeauxrood – met helrode flitsen van het vuur. Langs de bovenrand van het schilderij zijn vlekjes zilverkleurige lucht te zien. De kinderen zitten ge-

knielde op de voorgrond. Vader, moeder en onze halfbroers George en Gerald staan in een halve cirkel achter ons met hun imposante, repressieve verschijning. Hoewel onze gezichten onscherp zijn, zijn onze contouren goed zichtbaar. Thoby heeft zijn arm voor de mijne langs gestrekt, misschien om een speeltje te pakken, een klosje garen of een houten trein. Laura zit weggedoken achter Thoby, met Stella's arm in een beschermende boog om haar heen. Adrian, een baby nog, ligt in zijn wieg te slapen. Jij staat midden op het schilderij. Het lijkt wel of je in een ander palet bent geschilderd. Je haar is doorschoten met het rood van het vuur, je jurk heeft zilveren strepen in de kleur van de lucht. Je steekt scherp af tegen de monotone somberte van de rest. Ik kan niet zien of die prominente plaats je is opgedrongen, of dat je die zelf hebt opgezocht.

‘Let nou eens op, Vanessa!’ Moeders berisping doet me opschrikken uit mijn gemijmer en ik heb moeite mijn aandacht te houden bij wat ze ons vertelt. Ze geeft ons geschiedenisles, met kaarsrechte rug en de handen zedig gevouwen in haar schoot. Ook dat maakt deel uit van onze les. Ze wil ons leren te allen tijde beheerst en aandachtig te zijn. De namen die ze aan ons voorleest registreer ik maar amper. Boven aan haar bladzijde staat een plaatje van een kroon, en ongemerkt verlies ik me in de verfijnde fleurons.

‘Vanessa! Dat is nou al de tweede keer! Ga staan en noem alle koningen en koninginnen van Engeland foutloos en in de juiste volgorde op!’ Ik spring van mijn stoel. Je ogen zijn op mij gericht en ik voel hoe graag je wilt dat het me lukt. Ik stamel de namen Willem en Hendrik en Steven, en dan klap ik dicht. Voordat moeder tegen me uit kan varen, schiet je me te hulp.

‘Mag ik iets vragen?’ We kijken allebei naar moeder, die knikt.

‘Was Elizabeth I echt de grootste koningin die Engeland ooit heeft gehad? Was ze echt een... ongeëvenaarde vorstin?’ Moeder glimlacht om je welbespraaktheid en ik ga stilletjes weer zitten, mismoeedig en opgelucht tegelijk. Jij hebt toestemming om verder te gaan en je ogen glanzen triomfantelijk. Ik weet dat je nu niet meer te stuiten bent.

‘Denkt u dat ze zo veel heeft bereikt omdat ze een vrouw was? Ik bedoel, het is toch waar dat ze nooit is getrouwd? Er was zeker geen enkele koning goed genoeg voor haar. Als ze was getrouwd, had ze het vast te druk gehad met kinderen krijgen en helemaal geen tijd gehad voor staatszaken. Ze werd “Gloriana” genoemd en ze had haar eigen motto.’

‘*Semper eadem!*’ Vader staat je optreden vanuit de deuropening te bewonderen. Het boek waaruit hij ons wiskundeles geeft, zit onder zijn arm geklemd. “Immer dezelfde.” Het motto dat ze op haar graftombe liet zetten. Goed, Elizabeth I? De maagdelijke koningin. In dat geval moet je maar eens meekomen naar mijn bibliotheek, dan zullen we kijken of we iets voor je kunnen vinden.’

Je laat je van je stoel glijden en pakt de hand die vader naar je uitstrekt. Ik zie hoe blij je met hem de kamer uitloopt. De deur valt achter je dicht en ik richt mijn aandacht weer op moeder. Ik probeer haar niet te horen zuchten als ze de lijst met namen weer begint op te lezen.

Ik blader het familiealbum door en houd stil bij een portret van Laura, vaders dochter uit zijn eerste huwelijk. Ze is negen, misschien tien, en haar pijpenkrullen vallen tot over haar schouders. Ze kijkt weg van de camera en klemt een kleine pop tegen zich aan. Het is niet te zien hoe ze kijkt.